VŠEVLAD J. GAJDOŠ

BERNOLÁKOV RUKOPISNÝ EPIGRAM

Poznatky o živote a diele Antona Bernoláka sa rozmnožili od objavenia jeho archívnej a knižnej pozostalosti r. 1961 na povale farského kostola v Nových Zámkoch. Časť nájdených materiálov je už spracovaná i publikovaná vo viacerých informatívnych článkoch i štúdiách. V tomto krátkom príspevku si povšimneme Bernolákov štvorriadkový latinský epigram, ktorý si vlastnoručne zapísal na konci istého spisu, nájdeného tiež na spomenutom nálezisku v Nových Zámkoch. Ale najprv pár slov o tom spise.

Habsburský panovník František II. (panoval v rokoch 1792—1835) v auguste r. 1804 prijal hodnosť rakúskeho cisára. Pretože bol aj uhorským kráľom, tú cisársku hodnosť náležite oslávili 23. sept. 1804 aj stoliční páni v Bratislave, ktorá vtedy bola ešte korunovačným mestom uhorských kráľov. Pri tejto príležitosti vyšla v Bratislave tlačená oslavná báseň na 8 stránkach kvartového formátu, ktorej autorom bol uhorský zeman Jozef Ľudovít Andásy. (O Andásym pozri Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái*, Budapest 1891, I, 158.) Spis má dlhý titul:

Isitirion Francisco Secundo Dei gratia electo Romanorum imperatori, semper augusto, haereditario Austriae imperatori; Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regi apostolico; archiducis Austriae, duci Lotharingiae, Venetiarum, et Salisburgi etc. etc. Quum compositis truculentissimi belli facibus, almam populis suis redonasset, stabilivissetque pacem, haereditarium Austriae caesarum solium sibi, et augustae stirpi III Idus sextilis MDCCCIV gloriosissime vindicarat; novumque hoc augustissimae regnantis domus ornamentum, convocati numerose pro congregatione generali Posonium status, et ordines i. Comitatus Posoniensis, omnisque civitas, publica solennitate, ovantes inter populi adplausus IX Calendas Octobris e. a. aeternarent, Josephus Ludovicus Andásy nobilis Hungarus Posoniensis in perennem devotionis suae erga optimum principem, patremque patriae clementissimum, tesseram, cecinit, dicavit, sacravit. Posonii, typis Georgii Aloysii Belnay. 1804.

Je isté, že toto dielko patrilo Bernolákovi, ktorý bol v Nových Zámkoch farárom a dekanom od roku 1797 až do svojej smrti roku 1813. V nájdenom zozname kníh Bernolákovej knižnej pozostalosti sa síce neuvádza, azda preto, že je len malého rozsahu, ale Bernolákovo vlastníctvo jasne dokazujú tam jeho vlastnoručné záznamy, ktoré tu uvedieme.

Andásyho oslavná báseň pozostáva zo 60 latinských dvojveršov v elegickom distichu. Začína sa takto:

Musa fave! nam Augusta canam Molimina Magni
Principis, Austriadum Stemmate digna Domus.

Bernolák musel celú báseň pozorne čítať, keď zbadal v nej dve slová, ktoré sú v časomernom verši kvantitou chybne postavené. Týka sa to 56. a 57. pentametra. Súvislosť znie takto:

Sique a Consiliis quis, bella horrentia matres,
Svaserit, Orbi optatam invideatque pacem,
Esto tute atrox; et bellua saeva Perilli,
Fac tribuat truci proemia digna ferae.

Vedľa prvého pentametra Bernolák na vnútornom margu perom pripísal slovo *„pācem"* s dlhým „a" (pax, pacem = pokoj), a pri ďalšom pantametri zasa slovo *„trŭci"* s krátkym „u" (trux, truci = divý). Toto sú tie dve slová, ktoré Andásy chybne použil. A to tak, že v prvom prípade na poslednú krátku slabiku daktylskej stopy postavil prvú slabiku slova p a c e m, ktorá je vlastne dlhá, kým v druhom prípade na druhú slabiku dlhej spondejskej stopy postavil prvú slabiku slova t r u c i, ktorá zasa v skutočnosti je krátka. No Bernolák sa neuspokojil len s tým, že tie slová na okraji vyznačil, ale na konci básne pohotove atramentom napísal epigram na Andásyho, v ktorom ironizuje jeho básnické umenie. Ten epigram znie:

In Poetam Andásy
Quaeritis Andásy metricam cur negligat artem
Et brevibus longas assuat usque moras?
Per vim longa suis promittit saecula chartis
Hinc brevibus longas assuit usque moras.

Zmysel je asi tento: Pýtate sa, prečo Andásy zanedbáva metrické umenie a dlhé miery zošíva s krátkymi? Nasilu predpovedá svojim básňam dlhé veky, preto dlhé miery zošíva s krátkymi.

Teda Bernolák kritizoval nielen Bajzove „málorádky" a skladal na ne odvetné slovenské epigramy, ale vidíme tu, že aj iných básnikov ironizoval, keď na Andásyho zložil latinský epigram, o ktorom sa doteraz nevedelo. Nie je toho veľa, ale jednako je to charakteristické pre Bernoláka.